

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

vaste, sympathieke en goed smakende referentie tijdens het gehele congres.

Het programma was zeker gevarieerd. De organisatoren hadden oog voor klinisch analytisch werk in al zijn diversiteit: metapsychologische uiteenzettingen, sociologische en politieke thema's, culturele, literaire, muzikale en zo meer thema's, trauma, *infant*, autisme enzovoort kwamen goed aan bod.

Persoonlijk waardeerde ik de workshop *Who's who: sweepstakes in the vanity fair of limelight*, voor de aanvang van het congres, met de Braziliaanse Paulo Sandler. Hij gaf een interessante uiteenzetting over 'tolerantie van paradoxen' (in feite het gelijktijdig kunnen verdragen van tegengestelden, een andere manier om de essentie van de kleiniaanse centraal-depressieve positie te beschrijven) in tegenstelling met het bestaan van contradicties (de of/of-modus van de paranoïde-schizoïde positie). Een belangrijk deel van de voordracht en daaropvolgende discussie betrof de negatieve links H(ate), L(ove), en K(nowledge), tevens boeiend geïllustreerd aan de hand van Charlie Chaplins film, *Limelight*. De betekenis van 'minus' in het werk van Bion was hier het centrale gegeven: minus als de niet-concrete, immateriële orde die enkel als complement van de positieve orde (door zintuiglijke perceptie waar te nemen materiële realiteit) zijn plaats heeft. Vertrekken de van 'Minus K' — dit is geen onwetendheid, doch een destructie van het zoeken naar waarheid — stelde Sandler ons zijn begrip van 'Minus Love' en 'Minus Hate' voor: het eerste betekent volgens hem niet de afwezigheid van liefde, doch een volledige ontkenning van de haat zodat liefde van haar kracht ontdaan wordt en on-liefde wordt, 'too much love kills'. Het is liefde enkel in dienst van zelfzuchtig plezier en ontdaan van zijn materiële realiteit, een verarmde en opgeblazen liefde die alleen in de geest van de zogenaamd liefhebbende bestaat. En op dezelfde manier is 'Minus Hate' geen liefde, evenmin het ontbreken van haat, doch het ontkennen van haatge-

voelens tegenover het object, waardoor een vals gevoel van liefde ontstaat.

Uit eigen streken viel de voordracht op van Rudi Vermote, sinds geruime tijd een vaste waarde in bioniaanse kringen, tijdens het door velen bijgewoonde panel *Transformation and representation in non-neurotic structures*. Hij liet zien hoe transformatie, werkzaam in de analyticus, ook de lectuur van het materiaal van de analysant verdiept, en daarmee andere aspecten van zijn patiënt toegankelijk kan maken voor het analytische werk. Opnieuw een erg boeiende en fijngevoelig gebrachte casus die met de heldere theoretische inleiding en discussie veel bijval genoot.

Gedurende enkele dagen het werk van Bion kunnen 'dromen' werd hier écht mogelijk gemaakt door de veelzijdigheid van de invalshoeken. Al werd de poging van de organisatoren om ook een *large group experience* in te bouwen een dikke flop, dit congres bracht voor de deelnemers verdieping en transformatie van de inzichten uit het bioniaanse gedachtegoed.

Convergeren en divergeren in Chicago

Verslag van

Psychoanalytic practice: convergences and divergences

[Chicago, 29 juli–1 augustus 2009]

MARINA LUYMES

In totaal negentienhonderd mensen bezochten het zesenzeventigste IPA-congres in Chicago, onder wie circa twaalfhonderd IPA-leden en driehonderd analytici in opleiding. Dit gezelschap was voornamelijk afkomstig uit Noord-Amerika (42 procent), uit Europa (36 procent), en Latijns-Amerika (22 procent).¹ Vanwege de kredietcrisis liep

de inschrijving wat minder vlot dan gebruikelijk. Waar het in 2007 overboekt was, werd dit keer de korting voor de 'early bird booking' keer op keer verlengd tot heel dicht bij de startdatum. Ook sprak de tijdgeest uit de expliciete verklaring vooraf van iedere spreker dat deze op generlei wijze beïnvloed werd door persoonlijke financiële relaties of belangen. Klaarblijkelijk een nieuwe verplichting.

Het thema was dit jaar 'Psychoanalytic practice: convergences and divergences'. Een breed thema: met de psychoanalytische praktijkvoering als uitgangspunt kon men heel divergent alle kanten op. Dit gebeurde ook, niet alleen vanwege het thema zelf maar mede door het ongelofelijk brede aanbod aan activiteiten. Er zijn 'keynote lectures', 'major lectures', panels, er zijn grote en kleine discussiegroepen, cursussen, 'meet-the-analyst'-bijeenkomsten, workshops met klinische presentaties, films, dit alles gepresenteerd door leden van de IPA uit allerlei landen en culturen. Ook België en Nederland waren goed vertegenwoordigd diverse panels en groepen. Een Japans IPA-lid constateerde verheugd dat hun vereniging dit keer voor het eerst in een panel vertegenwoordigd was: *Psychoanalysis in a shame culture — Japanese psychoanalytic insights*.

Het honderddertig pagina's dikke boekwerk waarin de honderdachtentwintig activiteiten gepresenteerd worden was in eerste instantie vooral overweldigend en gaf aanvankelijk een wanhopig gevoel: wat een aanbod, en wat in hemelsnaam te kiezen? Je zoekt dan toch al gauw naar een organiserend principe, en zo besloot ik mij in mijn keuzes laten leiden door een nieuwsgierigheid naar presentaties waarin uitersten aan divergenties zichtbaar zouden kunnen worden door de verschillende analytische culturen van de sprekers, zoals bijvoorbeeld bovengenoemd Japans panel, en daarnaast door mijn meer persoonlijke interesse van dit moment. Zo was er dan toch goed een keus te maken.

De drie 'keynote'-lezingen illustreerden de

actuele grote lijnen van het divergentieprobleem duidelijk in hun heel verschillende benadering van het thema.

Warren Poland (Verenigde Staten) besprak in *Narcissism and curiosity* de problemen van het collegiale leren in de psychoanalyse, hoe (ook) bij psychoanalytici een primitief geregredieerd narcisme het luisteren naar elkaar zo vaak onmogelijk maakt. Hij benadrukte de weg naar een gerijpt, volwassen narcisme via een 'tandemontwikkeling' met de nieuwsgierigheid. Het verhaal was helder en gaf daarmee ook weinig aanleiding tot divergenties. Het paste goed als start van het congres: een oproep om niet gelijkhebbend, maar nieuwsgierig naar elkaar te luisteren.

De keynote-lezing van Antonino Ferro (Italië) *Transformations in dreaming and characters in the psychoanalytic field* was van een heel andere aard en liet meer zien van de enorme divergenties binnen het psychoanalytisch denken. Voor mij, geen kenner van Bions denken, waren zijn theoretische beschouwingen moeilijk grijpbaar. Gelukkig kwam er af en toe wat herkenbaars langs: vooral daar waar hij klinische voorbeelden gaf. Zijn verwoording en uitleg van wat daarin gebeurt liet vervolgens direct zien hoe verschillend de theoretische verwoording kan zijn van wat zich voordoet in de zichtbare interactie in de praktijk. Het viel mij overigens op hoeveel analytici thuis lijken te zijn in het bioniaanse model. Verwijzingen naar zijn theorie waren in veel presentaties te horen en leken voor velen vanzelfsprekend. Is er internationaal een convergente trend te zien naar het model van Bion?

De zichtbare praktijk als onderzoeksobject was specifiek het thema van de derde keynote-lezing van Juan Pablo Jiménez (Chili): *Grasping psychoanalysts' practice in its own merits*. Hij eindigde met een pleidooi om de praktijk veel meer losgekoppeld van de theorie te bestuderen, en stelde het onderzoek van de Working Party van de EPF als voorbeeld. Hij acht dit een vernieuwende en verheugende ontwikkeling, omdat men

daar werkt aan een methodologie die zicht geeft op de vele impliciete en priv theorie en die het handelen van de analyticus bepalen.

Wat viel mij verder op wat betreft convergenties en divergenties? De tolerantie voor divergenties leek in dit congres heel groot, zodat het opviel wanneer dit niet zo was.

Ik heb dat slechts een enkele keer meege maakt, bijvoorbeeld in een panel over *same sex parenting*. Hier werden de verschillen tussen man en vrouw in de gezinsconstellatie wel erg convergent gereduceerd tot rolverschillen, waarbij iemand die daar een heel andere visie op gaf, werd weggehoond en maar gauw vertrok.

Logistiek waren hier en daar wat storende mankementen: vertalingen die niet te vinden waren op de aangegeven frequenties, te kleine ruimtes voor sommige grote onderwerpen (Envy) of grote sprekers (Mitrani), zodat je werkelijk niet meer naar binnen kon als je niet een kwartier tevoren was gekomen. Aanpassingen bleken dan niet mogelijk.

Buiten het officiële programma was er een open-huisavond op het gerenommeerde Chicago Institute for Psychoanalysis, opgericht in 1932. We werden hartelijk ontvangen en rondgeleid door directeur David Terman en vele medewerkers, er werd veel verteld, ook over hun opleidingsactiviteiten en -mogelijkheden. We zagen een prachtige bibliotheek, een geschiedenisreportage aan de wand, waarbij Terman trots wees op het startpunt: een brief van Freud aan de oprichter van het Chicago Institute, Franz Alexander (waarin Freud onder andere een vernietigend commentaar geeft op adjunct-directeur Karen Horney, te veel ‘a mind of her own’ — zoals haar biografie getiteld is). Er waren veel foto’s van gerenommeerde medewerkers onder wie kopstukken als Karl Menninger, Maxwell Gitelson, Louis Shapiro, en Heinz Kohut.

Al met al een bijzondere gebeurtenis om bij te wonen. Je krijgt een wereld van tegenstellingen voorgeschoteld, niet alleen in het denken van de aanwezigen, maar ook in de

eigen beleving. Zo groots opgezet, zo veel activiteiten en zo veel woorden, en dan juist de kleine dingen die je bijblijven: een zinnetje dat je raakt, een interessante verwijzing, een onverwacht antwoord op iets wat je je al langere tijd afvroeg. Een verslag is daarom per definitie zeer beperkt, iedere aanwezige heeft een unieke combinatie samengesteld en geen twee hebben hetzelfde congres meegemaakt. Ik hoop de lezer nieuwsgierig te hebben gemaakt om zijn eigen IPA-congres te maken: de volgende kans is het zevenenveertigste IPA-congres in Mexico-City, 2011.

Noot

1 Informatie van G. Stein, IPA.

Over ‘dragen’, ‘verdragen’ en ‘gedragen worden’

Verslag van

Geduldig gereedschap — De relatie als drager van het psychodynamische proces
[Leuven, 18 september 2009]

ILSE VANSANT

Ter gelegenheid van het emeritaat van prof. dr. Gaston Cluckers organiseerde het Centrum voor Kinderpsychotherapie en Ontwikkelingsgerichte interventie (CKPOI) samen met de Vlaamse Vereniging voor Psychoanalytische Therapie een studiedag met als titel *Geduldig gereedschap — De relatie als drager van het psychodynamische proces*. In het Provinciehuis te Leuven werden honderd-zeventig Vlaamse en Nederlandse (kinder-)psychotherapeuten getraakteerd op een inspirerende studiedag. Als kers op de taart kregen alle deelnemers het nieuwste cahier van het CKPOI mee naar huis.

De studiedag werd opgebouwd rond een thema dat prominent aanwezig is in academische loopbaan van Cluckers: de thera-